

Лекция № 7. Еуразиялық интеграцияда Қазақстанның орны мен қызметі

Лекцияның мақсаты: Қазақстанның Еуразиялық құрлықтағы орнын анықтап, бүгінгі таңдағы алпауыт елдердің саяси ұстанымдарына шолу жасау, ғылыми талдау жүргізу.

Лекция жоспары:

- 1 Евразияшылдық – мемлекеттік идеологияның жүйелі элементтерінің бірі ретінде
- 2 Еуразиялық экономикалық қоғамдастық және оның даму болашағы
- 3 Қазақстанның Еуразиялық кеестіктегі орны мен маңыздылығы

Еуразиялық интеграция қазіргі Қазақстан үшін маңызды тақырыптардың бірі болып табылады.

Қазақстан үшін Еуразиялық интеграция идеологиясы мен практикасы – мемлекеттік саясаттың маңызды бөлігі.

Евразияшылдық – мемлекеттік идеологияның жүйелі элементтерінің бірі, елдің жетекші университеттерінің бірі Еуразия ұлттық университетіне Лев Гумилевтің есімінің берілуі тегін емес. Ресей Еуразиялық интеграция кафедраларын немесе Еуразиялық зияткерлік орталықтарды ашуды әлі ойластырып жатыр, ал Қазақстанда (Астана мен Алматыда ғана емес, сонымен қатар Орал, Павлодар, Қостанай сияқты аймақтарда да) олардың құрылғанына он жылдан астам уақыт өтті.

Қазақстан бұрынғы ССР кеңістігінде кооперациялық байланыстарды, ынтымақтастықты қалпына келтіру идеясын белсенді түрде жаңа негізде алға жылжытқан бірінші мемлекет болды.

Еуразиялық экономикалық қоғамдастықтың (ЕурАзЭҚ) орнына келген Еуразиялық экономикалық Одақ өз жұмысын 2015 жылғы 1 қаңтарда бастады. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың айтуынша, мәселе экономикалық интеграция туралы болмақ.

1995 жылы ЕурАзЭҚ құрылуы Еуразиялық интеграция жолындағы оған кіретін мемлекеттердің жалпы сыртқы кедендік шекараларын қалыптастыру, бірыңғай сыртқы экономикалық саясат, тариф, баға және басқа да жалпы нарықтың құрамдас бөліктерін жасау мақсатында жасалған алғашқы адым болды. 2000 жылғы мамырда Ресей Президенті Владимир Путин осы қоғамдастықты қайта құруды ұсынды. Бір жылдан кейін ЕурАзЭҚ жаңа құрамына РФ, Беларусь, Қазақстан, Қырғызстан және Тәжікстан кірді.

Келесі кезеңде Ресей, Беларусь және Қазақстанның Кеден Одағының (КО) құрылуы болды, соның шеңберінде бірыңғай кедендік тариф қолданылады, кедендік жарна және арнаулы қорғаныс, антидемпингтік және компенсациялық шаралардан басқа экономикалық сипаттағы шектеулер қолданылмайды. 2007 жылғы 6 қазанда Кедендік Одақ құру туралы келісімшартқа қол қойылды. Бірақ шын мәнінде КО өз жұмысын 2010 жылғы 1 қаңтарда бастады.

Интеграцияның үшінші кезеңі – Бірыңғай экономикалық кеңістік (БЭК) құру. Бұл туралы шешімді 2009 жылғы 27 қазанда Мәскеуде Ресей, Беларусь және Қазақстанның басшылары қабылдады. БЭК мақсаты – өзара саудадағы қайшылықты жою, тауарлардың, қызмет көрсету, капиталдар және жұмыс күштерінің жалпы нарығын құру, сондай-ақ келісілген валюталық саясат.

Қазақстанда өткізілген интеграциялық процестер әр түрлі бағаланады. «Менің ойымша, Еуразиялық одақ үшін ресми курс өзгеріссіз қалады», – дейді қазақстандық аналитик Қазбек Бейсебаев. Мұның бастамасы 1990 жылдың басында Н.Назарбаевтың ММУ сөйлеген сөзінен басталғанын ұмытпау керек.

Сонымен қатар бірқатар қоғам қайраткерлері Қазақстанның Еуразиялық экономикалық одаққа кіруіне қарсы, себебі олар интеграциялық процесті мемлекеттік егемендікке қарсы басты қауіп деп есептейді. «Рух пен тіл» (Дух и язык) атты жастар қозғалысының жетекшісі Жанболат Мамай: «Егер Қазақстан Мәскеудің айтқанымен жүрсе, онда бірден Ресейдің сателлитіне айналып, бүкіл әлемнен шеттетіледі», – дейді.

Оның пікірінше, «Ресей баяғыдан мынадай қағидатты ұстанады: «Кім бізбен бірге емес, сол бізге жау». Оған Украинамен болған «кэмпит-сүт соғысы», «Уралкалия» айналасындағы жағдай мысал бола алады. Жанболат Мамайдың есептеуінше, Кремль «Украинаның КО және ЕО кіруі үшін қысым көрсетуде» Қазақстанды да пайдаланғысы келді.

Көптеген қазақстандық сарапшылардың есептеуінше, жаңа Еуразиялық экономикалық одақ бұрынғы интеграциялық бірлестіктердің: ЕурАзЭҚ және КО онша жақсы емес тәжірибесін қайталайды, онда Қазақстан тиімді жағдайда болмаған.

Тәуекелді бағалау тобының директоры, саясаттанушы Досым Сатпаев есептеуінше, еуразиялық интеграцияның оң жақтары мыналар: бірыңғай еңбек нарығын құруға ұмтылыс, өз өнімін іске асыру үшін жаңа экономикалық нарықтар ашу, жаңа технологияларды жұмылдыруға ұмтылыс, интеграциялық жобаларға қатысу жаһандық бәсекелестік жағдайында хабарлай отырып әрекет етуге мүмкіндік береді.

Бірақ, Сатпаев көрсеткендей, «шындығы сол – осы плюстердің бәрі нәтижесінде минусқа айналады». Қазақстандық билік тізгінін ұстағандардың, мәселен, КО қазақстандық кәсіпкерлерге 153 млн-дық нарық ашатындығы туралы үміттері мен болжамы әзірше ақталған жоқ. «2012 жылы Қазақстанның КО үлесі 17%-дан аз, ал 2011 жылы бұл көрсеткіш 20% құрады. «Қазақстан бұрынғыдай Ресей мен Белорусьқа шикізатты сатуда, ал оның орнына біздің шикізаттан жасалған дайын өнімді береді», – дейді Досым Сатпаев.

Саясаттанушының айтуынша, Қазақстан бірыңғай еңбек нарығына қатысты да дәл осылай жеңіліс табады. «Қазақстан – бұл Тәжікстан не Өзбекстан емес. Бізде күнкөріс, табыс табу мақсатында Ресейге баратын жұмысшылар жоқтың қасы. Әрине, РФ қызмет ететін адамдар бар, бірақ оларды тәжік және өзбектермен салыстырғанда өте аз», – дейді саясаттанушы.

Өз кезегінде ҚР Экономика және бюджеттік жоспарлау вице-министрі Тимур Жаксылыков Қазақстанның күткен нәтижелері ақталмағанын ескертеді. «Біз тауарларымызды арттыру арқылы бірден оң нәтиже аламыз үміттендік. Бірақ бұл процесс өте ұзақ болып табылады», - деп, мойындады Тимур Жаксылыков.

Қазақстандық әлеумет-демократтардың көшбасшысы Жармахан Тұяқбайдың сөздеріне қарағанда, Қазақстан үшін экономикалық тәуелсіздік мәселесі аса маңызды: «Бізге Еуразиялық экономикалық одақ қажет!».

Осы кезеңнің өзінде еуразиялық интеграцияның дамуына ұзақ мерзімді шектеулер байқалды, бұл Ресейдің Украинаға қарсы соғысы басталғаннан кейін айқын көрінді. Жаһандық деңгейде Еуразияның үйлесімді экономикалық және әлеуметтік кеңістігі ретіндегі Үлкен Еуразиялық әріптестік қысқа мерзімді, тіпті орта мерзімді перспектива емес. Бұл идеяларды жүзеге асыру ондаған жылдарға созылады, қақтығыссыз болмайды және еуроцентристік емес, Лиссабоннан Шанхайға қарай шығыстан батысқа қарай жылжиды.

Өңірлік деңгейде бұл шарттарда Еуразиялық экономикалық одақтың ең алдымен сауда блогы ретінде дамуы жеткіліксіз. ЕАЭО тауар қозғалысының еркіндігін қамтамасыз етудегі өзінің тиімділігін қазірдің өзінде дәлелдеді: 2015 жылдан 2021 жылға дейін одақтың өзара саудасының көлемі бір жарым еседен астамға – 45,6 миллиардтан 72,6 миллиард АҚШ долларына дейін өсті. Бұл ретте, әсіресе, шағын экономикалар пайда көрді: алты жылда өзара сауда құрылымындағы Арменияның үлесі екі есеге, Қырғызстанның үлесі төрттен біріне өсті. Тіпті бұрын-соңды болмаған санкциялық қысым жағдайында да, Еуразиялық даму банкінің болжамдары бойынша өзара сауданың қысқаруы 2020 жылғы пандемиялық жылдағы шығындармен салыстыруға болады және ЕАЭО және үшінші елдер арасындағы сауданың қысқаруынан аз болады. елдер. Соған қарамастан, жалпы сауда құрылымында жоғары технологиялық өнімдердің үлесі аз, ал сыртқы серіктестермен саудадағы минералдық өнімдердің үлесі одақ ішіндегіден де маңыздырақ. Қазіргі жағдайда өнеркәсіптік кооперацияны ынталандыру және ЕАЭО-ны Еуразияның тәуелсіз технологиялық орталықтарының біріне айналдыру бойынша одақтың функциясы жаңартылуда.

Бұл мәселені шешу ғылыми және білім беру мекемелерін еуразиялық интеграция процестеріне неғұрлым жан-жақты тартпайынша мүмкін емес. Осы бағыттағы жүйелі жұмыс үшін интеграциялық үдерісте сұранысқа ие әртүрлі мамандықтар бойынша еуразиялық интеграцияның базалық бөлімшелерінің желісін құру перспективалы. Мұнда қазірдің өзінде оң үрдіс бар. 2020 жылы Ресей Президенті жанындағы Ресей халық шаруашылығы және мемлекеттік басқару академиясында Еуразиялық экономикалық интеграцияның негізгі кафедрасы ашылды. «Өнеркәсіптік серіктес» Еуразиялық экономикалық комиссия болды, оның қызметкерлері практик ретінде арнайы пәндерді оқумен айналысады. Кафедра түлектері логистика және транзит мамандары болады, бұл Еуразиядағы дәстүрлі жеткізу тізбегіндегі үзіліс жағдайында маңыздырақ. 2021 жылы Еуразиятану

пәнаралық кафедрасы құрылған Беларусь мемлекеттік университетінде сәл өзгеше формат енгізілді. Бұл тәжірибені одақтың барлық елдері шеңберінде кеңейту, сайып келгенде, қажетті ғылыми-техникалық және экономикалық нәтиже береді.

2021 жыл ЕАЭО-ның жетінші жылы және ЕЭК оныншы жылы. Еуразиялық экономикалық одақ мүше мемлекеттердің экономикалық моделінің құрамдас элементі ретінде орын алып, әлемдік экономиканың бір бөлігіне айналды.

2014 жылы қол қойылған ЕАЭО туралы шарт жан-жақты: мүше мемлекеттер бір мезгілде кең ауқымды мәселелер бойынша толық интеграция туралы келісімге қол жеткізді. Ол экономикалардың дамуына қуатты серпін берді, ұсынылған ынтымақтастық парадигмасы өзінің өміршеңдігін дәлелдеді. ЕАЭО ЖІӨ көлемі алғашқы бес жылда ағымдағы бағамен 20,3%-ға өсіп, 2019 жылдың соңына қарай 2 триллион рубльге жуықтады. доллар. Осы кезеңде ЕАЭО-да өнеркәсіп өндірісі 13,1%-ға, оның ішінде өңдеу өнеркәсібінде 16%-ға жуық өсті. Бұл көрсеткіштер, мысалы, өнеркәсіп өндірісі 7,5%-ға, оның ішінде өңдеу өнеркәсібі 8,5%-ға өскен ЕО елдерінен жоғары. ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің өзара саудасының көлемі 2019 жылы 2015 жылмен салыстырғанда 35,1%-ға өсті.

ЕАЭО-да тауарлар нарығы жұмыс істейді, қызмет көрсету нарығын қалыптастыруда айтарлықтай ілгерілеушілікке қол жеткізілді, Бірыңғай Кеден кодексі әрекет етеді, жұмысшылардың жүріп-тұру еркіндігі мен әлеуметтік кепілдіктер қамтамасыз етілді. 49 бірыңғай техникалық регламент қабылданды, 12 мыңнан астам халықаралық стандарттар әрекет етеді, соның арқасында тауарлардың 85%-ға жуығы бірыңғай техникалық стандарттар бойынша сертифицираталған.

2020 жылдың макроэкономикалық нәтижелерін қарастырайық. ЕАЭО ЖІӨ нақты көлем индексі 2,9%-ға, өнеркәсіп өндірісінің көлемі 2%-ға төмендеді. Бұл көрсеткіштер әлемнің негізгі экономикалары үшін (Қытайды қоспағанда) бұрын келтірілген мысалдарға қарағанда оңдырақ.

Саудаға келетін болсақ, Одақ аясындағы өзара тауар саудасындағы экспорт көлемі 10,7%-ға, сыртқы саудада 20,8%-ға төмендеді. ЕАЭО-дағы бірқатар басқа интеграциялық бірлестіктермен салыстырғанда дағдарыс құбылыстары сыртқы саудаға қарағанда тауарлардың өзара саудасының көлеміне азырақ әсер етті. Мысалы, АСЕАН, Меркосур, LAI, ШЫҰ, Анд қауымдастығы, Тынық мұхиты альянсында өзара сауда сыртқы саудаға қарағанда көбірек төмендеді.

Қиындықтарға қарамастан, сатып алу қабілетінің паритеті бойынша ЕАЭО жан басына шаққандағы ЖІӨ іс жүзінде өткен жылдың деңгейінде қалды. Өңдеу өнеркәсібі (+1,4%) және ауыл шаруашылығы (+2,1%) сияқты маңызды салаларда өсім қамтамасыз етілді.

Қазіргі жағдайда Одақ жақсы жұмыс істеді, бұл ЕАЭО-ның қалыптасқан «интеграциялық ядросының» сіңірген еңбегі, ол мүше мемлекеттердің экономикасының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етті. Корона дағдарысын барынша азайту үшін ЕАЭО деңгейінде келісілген және

уақтылы шаралар қабылданды. Бұл вирустың таралуын шектеп, маңызды тауарларды, дәрі-дәрмектер мен медициналық бұйымдарды жеткізуді басқаруды ұйымдастырды. 2020 жылы бір ғана мемлекет басшылары деңгейінде үш кездесу өтті (оның ішінде бір кездесу, барлығы бейнеконференцбайланыс (VC) арқылы), коронавируспен күресу шаралары туралы арнайы бірлескен мәлімдеме қабылданды. Үкімет басшылары деңгейінде алты отырыс өтті (Комиссия Кеңесінің 15 отырысының шеңберінде 73 тікелей әрекет туралы шешімнің үшеуі қабылданды, ал Комиссия Алқасының 50 отырысында 187 тікелей әрекет туралы шешім қабылданды. Комиссия тиімді әрекет ету үшін жағдай жасауға ұмтылды. дағдарыстан кейінгі қалпына келтіру.коронавирусқа қарсы жоғары тиімді вакциналар, оларды жеткізуді ұйымдастыру және ЕАЭО елдерінде өндірісті оқшаулау, бұл миллиондаған адамдардың мүдделері үшін интеграциялық ынтымақтастықтың оң үлгісі бола алады.

Бүгінгі таңда Еуразиялық экономикалық одақтағы басты міндет – Еуразиялық экономикалық интеграцияны дамытудың 2025 жылға дейінгі Стратегиялық бағыттарын толық көлемде жүзеге асыру. Стратегия-2025 мәні неде?

1. Стратегияны қабылдау қалыптастыру кезеңінен (2015-2019 ж.ж.) жобаны интеграциялау кезеңіне (2020-2025 ж.) өтуді білдіреді. Жаңа кезеңнің мәні мемлекетаралық деңгейде де, жеке кәсіпкерлік субъектілері деңгейінде де нақты бірлескен экономикалық жобаларды жүзеге асыру үшін жағдай жасау болып табылады.

2. 2014 жылғы Шарттың «көкжиегін кеңейтеді» стратегиясы негізгі бағыттар бойынша интеграцияны дамытудың неғұрлым тиімді тәсілін ұсынады, ЕАЭО институционалдық жүйесін және Одақ заңнамасын жетілдіруді көздейді. Сондай-ақ құжатта жаңа салалардағы – білім беру, денсаулық сақтау, туризм және спорт саласындағы экономикалық ынтымақтастықтың контурлары тұжырымдалған.

3. Стратегия ЕАЭО-ға мүше мемлекеттер басшыларының Одақтағы интеграцияны одан әрі тереңдету жөніндегі саяси ерік-жігерін бекітеді.

2021 жылдың сәуір айында стратегияны іске асыру бойынша нақты іс-шаралар жоспары бекітілді. 13 халықаралық шартты әзірлеу, ЕАЭО-ның 60-тан астам басқа нормативтік құқықтық актілерін қабылдау, шартқа 25-ке жуық өзгертулер мен толықтырулар енгізу жоспарлануда. Біз мүше мемлекеттердің үкіметтері де ұлттық даму бағдарламалары мен 2025 жылға дейінгі Стратегияны «байланыстыру» мақсатында тиісті нормативтік шешімдер қабылдайды деп күтеміз.

Одақ елдерінің экономикасы біздің елдер азаматтарының әл-ауқатының өсуін қамтамасыз ете отырып, жоғары қарқынмен дами алады. Ол үшін «кәсіподақ» форматындағы даму логикасынан ұйымға мүше мемлекеттердің өнеркәсіптік әлеуетін толық біріктіру мен инновациялық дамуға батыл әрі біржақты көшу қажет. Классикалық «төрт бостандық» - тауарлардың, қызметтердің, жұмыс күшінің және капиталдың қозғалысы еркіндігін жүзеге асыру, әрине, Одақтың күн тәртібінде қалады, бірақ бұл тізімді «бесінші

бостандық» түрімен толықтыру өте уақтылы - бірлескен мүше мемлекеттердің инвестициялық және инновациялық қызметі. Шын мәнінде, ұсынылған прототип жинақталған жетістіктерді біріктіріп, интеграцияны жаңа деңгейге шығарады. Еуразиялық экономикалық комиссия басымдық ретінде ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің экономикасын дамытудың практикалық мәселелерін шешумен айналысады. Декларациялар мен мәлімдемелер уақыты өтті, енді нақты әрекет ету уақыты.

Бүгінгі таңда ЕАЭО-да 16 мыңға жуық бірлескен кәсіпорын бар екеніне қарамастан, біздің өнеркәсіп өнімдерінің бәсекеге қабілеттілік деңгейі әлі де төмен және жалпы қосылған құнның үлесі аз. Жағдайды негізгі капиталға инвестицияларды ұлғайту және еңбек өнімділігін арттыру, Одақ нарығында жұмыс істеу үшін оңтайлы ұйымдастырушылық-құқықтық жағдайлар жасау арқылы түзетуге болады.

Жақында ЕЭК шұғыл, сондай-ақ ұзақ мерзімді міндеттерді шешуге назар аудара отырып, өз жұмысын қайта құрылымдады. Одақтың бизнесі мен экономикасының жұмыс істеуінің маңызды шарты тауарлардың еркін қозғалысына, жұмыстар мен қызметтерді жүзеге асыруға кедергілердің болмауы болып табылады. Мысалы, 2020 жылы жалпы Одақ тізіліміндегі кедергілер саны 2016 жылдан бері алғаш рет 59-ға дейін қысқарды (осы кезеңде барлық анықталған кедергілердің 83%-ы жойылды). 2020 жылы барлық уақыттағы бұзушылықтардың ең көп саны жойылды - 19.

ЕАЭО импортты алмастыруды қажет ететін 21-ден астам сала мен 550 технологиялық бағыт бойынша сметалық құны 300 миллиард доллардан асатын 185-тен астам ірі инвестициялық және маңызды жобаларды қамтитын ЕАЭО индустрияландыру картасы қалыптастырылды. Бұл негізінен интеграциялық жобалар.

ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің кәсіпкерлік субъектілерінің мемлекеттік сатып алуларға тең қолжетімділігі қамтамасыз етілді. Бұл мәселенің шешімін таппай келе жатқанына бес жылдан асты.

Одақтың Фармакопеясы бекітілді, бұл әлемдегі екінші аймақтық фармакопея (еуропалықтан кейін). 2025 жылдың соңына қарай жалпы нарықта айналымдағы барлық дәрілік заттардың тіркеу деректері ЕАЭО талаптарына сәйкестендіріледі.

«ЕАЭО мүше мемлекеттерінің Жерді қашықтықтан зондтау деректерінің ұлттық көздері негізінде ғарыштық және геоақпараттық өнімдер мен қызметтерді өндіру мен ұсынудың біріктірілген жүйесі» мемлекетаралық бағдарламасы бекітілді. Сондай-ақ «ЕАЭО-ға мүше мемлекеттерде өнеркәсіптік нысандар мен бөлінген энергияның тиімділігі мен сенімділігін арттыру» екінші мемлекетаралық бағдарламасын әзірлеу туралы шешім қабылданды.

2021 жылы 2025 жылға дейінгі өнеркәсіптік кооперацияның негізгі бағыттары бекітілді. ресурстармен қамтамасыз ету мақсатында Одақ елдеріндегі агроөнеркәсіптік кешен саласындағы ірі инвестициялық және инновациялық жобалар туралы, осындай жобалардың перспективалық

бағыттары туралы ақпаратты қамтитын агроөнеркәсіпті дамыту картасын әзірлеу басталды. агроөнеркәсіп кешені және импортты алмастыру.

2021 жылдың шілдесінде «Шекарасыз жұмыс» бірыңғай іздеу жүйесі іске қосылып, зергерлік бұйымдардың Еуразиялық экспорттық бюросы ашылды.

Бізге Одақта жоғары еңбек өнімділігімен де, зияткерлік құрамдас бөлігінің жоғары үлесімен де ерекшеленетін, соның ішінде инвесторлар үшін тартымды салалардағы өнеркәсіптік кооперацияның жаңа бағыттары қажет. Біз биотехнология, жасанды интеллект, робототехника туралы айтып отырмыз. Комиссия нақты ұсыныстармен жұмыс істеуде.

Өнеркәсіптік кооперация – берік интеграцияның кепілі, қайтарымсыз нүкте. Оның тиімділігі мемлекеттік деңгейде келісілген ынталандыру шараларына байланысты. ЕАЭО экономикасының нақты секторын қолдау Батыс елдеріне қарағанда төмен, бұл басқалармен қатар объективті экономикалық себептерге байланысты. Мысалы, Армения, Беларусь және Ресейде бұл көрсеткіштер 2020 жылы ЖІӨ-нің 5 пайызынан аспаса, Қырғыз Республикасында 6 пайыздан астам, ал Қазақстанда шамамен 9 пайызды құрады. Нәтижесінде ЕАЭО елдері шикізат нарықтарында дағдарысқа дейінгіден де үлкен бәсекелестікке ұшырайды. Бұл бір-бірімізді толықтырып, қолдап, ынтымақтастығымызды нығайтуымыз керек деген сөз.

ЕАЭО-ға мүше елдердегі экономикалық белсенділік 2021 жылы қалпына келеді. ЕЭК болжамдары бойынша, биыл ЕАЭО ЖІӨ 4,1%-ға өседі деп күтілуде. Одақ елдері экономикасының өсу үрдісін ескере отырып, Еуразиялық экономикалық комиссия өзінің басым бағыттарының бірін ЕАЭО қарқынды экономикалық даму траекториясына ену мақсатында өнеркәсіптік кооперацияны ілгерілетудің жаңа тәсілдерін әзірлеу мен енгізуден көреді.

Одаққа мүше мемлекеттер толық пайдаланылмаған өндірістік қуаттарды пайдалануға, оларды сапалы технологиялық жаңартуға байланысты айтарлықтай даму әлеуетіне ие. ЕЭК өңдеу өнеркәсібіндегі қуаттарды пайдаланудың орташа деңгейінің 10%-ға артуы ұлттық экономикалардың құрылымына байланысты мүше мемлекеттерде өнеркәсіптік өндірістің өсу қарқынының 6-15 пайыздық тармаққа артуына әкелетінін көрсететін бағалау жүргізді.

Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің 2020-2021 жылдарға арналған макроэкономикалық саясатының негізгі бағыттары шеңберіндегі маңызды аспект ҒЗТКЖ-ны қолдау болып табылады, ол экономикаларды техникалық қайта жарақтандыру және инновациялық белсенділікті арттыру үшін негіз болуы тиіс. Алайда іргелі және қолданбалы ғылымның дамуына әлі де жеткілікті көңіл бөлінбеген, ал ғылыми зерттеулерді қаржыландыру көлемі әлі де болса әлемдік орташа деңгейден айтарлықтай артта қалып отыр.

Ресейде ҒЗТКЖ-ны қаржыландыру ЖІӨ-нің 1%-ын құраса, Одақтың басқа елдерінде бұл көрсеткіш 0,6%-дан аспайды. Сонымен қатар, әлемнің жетекші елдерінің экономикасының білім сыйымдылығы одан әрі өсу тенденциясымен 3%-дан асады. Дамуының жетекші факторы ғылыми-

техникалық прогресс болып табылатын заманауи экономиканың бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін ЖІӨ-дегі ҒЗТҚЖ-ға жұмсалатын шығындардың үлесін кем дегенде екі есеге арттыру қажет. Мемлекеттік қаржыландырудан бөлек, коммерциялық сектордан ғылымға инвестиция тартуды ынталандыру қажет. The Economist басылымының мәліметінше, Amazon тек 2019 жылы ғылым мен технологияға 36 миллиард доллар инвестициялаған, бұл Ұлыбритания мен Францияның бюджеттерін қосқандағыдан көп.

ЕАЭО елдерінде жеке сектор әзірге мұндай күш-жігерді салған жоқ. Ғылыми зерттеулерді экономикалық өсуге айналдыру үшін технологиялық инновациялардың әлеуетін іске асыру үшін инфрақұрылым – әзірлемелердің нәтижелерін өндірістік қызметке енгізу тетіктері мен институттары маңызды. Өткен жылы осы мақсатта біз арнайы алаң – Комиссия Алқасы Төрағасының жанынан Ғылыми-техникалық кеңес құрдық, оның төралқасына мүше мемлекеттердің білім министрлерінің орынбасарлары мен ұлттық ғылым академияларының басшылары, көрнекті ғалымдар кірді. , кездесулерге бизнес өкілдері, сарапшылар мен талдаушылар шақырылады.

Өнеркәсіптік әлеуеттердің синергиясы және Одақ елдерінің бизнес-қоғамдастықтарының күш-жігерін біріктіру тек тиісті ынталандыру құралдарын құру арқылы мүмкін болады. Комиссия бизнес-қоғамдастықпен тікелей диалогтың маңыздылығын түсінеді және осы бағытта жұмыс істеуде. 2021 жылдың бірінші жартыжылдығында ғана мүше мемлекеттердің бизнес-қоғамдастығымен өзара әрекеттесу мақсатында 53 іс-шара өткізілді. Өнеркәсіп пен бизнес өкілдері ЕАЭО даму институттары жұмысының қазіргі моделінің негізгі кемшілігі Еуразиялық даму банкінің (ЕАДБ) несиелері бойынша жеңілдік мөлшерлемесі мен кооперативтік өнеркәсіптік жобаларды қаржыландырудың жоғары шегінің жоқтығы екенін үнемі атап өтеді. Бұл мәселе шешімін талап етеді. Еуразиялық тұрақтандыру және даму қорының қаражаты ЕАДБ пайыздық мөлшерлемесін субсидиялауға пайдаланылуы мүмкін. ЕЭК сондай-ақ ЕАДБ берген несиелер бойынша кірістердің жетіспеушілігін өтеу арқылы ынтымақтастық жобаларын қаржыландыруға қатысуды ұсынады. Сонымен қатар, мемлекетаралық бағдарламалар мен жобалардың схемаларын белсендірек пайдалану мақсатқа сай.

Өндірістік кооперацияны одан әрі нығайту мақсатында ЕЭК ұлтүстілік еуразиялық компанияларды құру арқылы еуразиялық корпоративтік құқық жүйесін қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізуде. Комиссия өз бастамасымен Одақ заңнамасында «ұлттық еуразиялық компания» түсінігін, оның мәртебесін, құру тәртібін және жұмыс істеуінің ерекше жеңілдік шарттарын бекітетін ЕАЭО нормативтік актінің жобасын әзірлеуді жоспарлап отыр. Еуразиялық компаниялар жаңа жобалар да, бірден біздің елдердің бірнеше нарығында жұмыс істеп жатқан ұйымдар да болуы мүмкін, бұл бизнестің экономикалық мүддесін және бүкіл Одақ аумағында оның іскерлік белсенділігін одан әрі ынталандыру қажеттілігін көрсетеді. Трансұлттық еуразиялық компаниялардың қызметі мүше мемлекеттердің

егемендігіне қауіп төндірмейтінін, бірақ бүкіл Одақтың инвестициялық және инновациялық дамуы үшін нақты серпін туғызатынын түсіну маңызды.

Одақтағы басымдық ресурстарды тиімді басқару болуы керек – бұл пандемия сабақтарына жауап. Бұл мәселе 2021 жылғы Санкт-Петербург халықаралық экономикалық форумы аясындағы ЕЭК профильдік панельдік сессиясында талқылау тақырыбына айналды. Атап айтқанда, Одақ елдеріндегі ұқсас ұлттық бағдарламаларды үйлестіретін импортты алмастырудың кешенді еуразиялық бағдарламасын құру туралы айтуға болады. Бұл 2020 жылғы желтоқсанда Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңес отырысында мәлімделген Ресей Федерациясының Президенті Владимир Путиннің бастамасын іс жүзінде жүзеге асырудың бір нұсқасы.

Бүгінгі таңда 2025-Стратегиясында көзделген интеграцияны «тереңдетіп» дамытуға және ЕАЭО-ны институционалдық жетілдіруге баса назар аудару маңызды. Осыған байланысты белгілі ресейлік халықаралық заңгер Л.М.Энтиннің «тиімді интеграциялық құқықтың болмауы интеграцияның міндеттері мен мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік бермейді» деп атап өткен пікірін еске түсіру артық болмас еді. Біздің ойымызша, жақын болашақта Одақтың интеграциялық күн тәртібіндегі бірінші орындардың бірін оның үш өлшемінде «құқықтық интеграция» алуы тиіс: Одақтың жеке құқықтық жүйе ретіндегі заңнамасына нақты ұлттан жоғарылық пен үстемдік беру; ұлттан жоғары және ұлттық деңгейде ЕАЭО заңнамасының орындалуына сот бақылауын қамтамасыз ету; «бестіктің» өз арасындағы ұлттық заңнамасын және ұлттық заңнаманы ЕАЭО заңнамасымен үйлестіру. Бұған практиктер де, теоретик-зерттеушілер де назар аударады.

Тұғырларының бірі Еуразиялық экономикалық одақ болып табылатын Үлкен Еуразиялық әріптестік (БЭП) идеясын іс жүзінде іске асыру жөніндегі шаралар кешені өзара жаңарған халықаралық архитектураны одан әрі құруға ықпал етеді деп сенеміз. тиімді ынтымақтастық. Ұсынылған жұмыс бағыттарының мазмұнын келесідей топтастыруға болады.

Бірінші. Еуразиялық интеграциялық жобаны Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бастамасымен сапалы жұптастыруды қамтамасыз ету қажет. Ресей Ғылым академиясының академигі С.Ю.Глазьев атап өткендей, «ЕАЭО мен ОБОР-ны біріктіру – бұл біртұтас экономикалық кеңістік пен ортақ инфрақұрылымдық құрылыс жобаларының, даму институттарының, сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық, өнеркәсіптік және гуманитарлық ынтымақтастық, қатысушы мемлекеттердің өз халықтарының әл-ауқаты мен әл-ауқатының өсуі мүдделері үшін тұрақты және үйлесімді дамуы үшін бірлескен инвестициялар. Нақты практикалық тұрғыдан алғанда конъюгацияны бірлескен инвестициялық жобаларды іске асыру, өзара сауданы кеңейту, төлем жүйелерін қосу, көлік, энергетика, ақпараттық инфрақұрылымды байланыстыру, сондай-ақ халықаралық байланыстарды қалыптастыру арқылы ЕАЭО және БРИ интеграциясы бойынша қызмет ретінде де түсіндіруге болады. оны реттеуді үйлестіру, трансшекаралық сауда кедергілері мен валюталық шектеулерді жою, өндірістік және ғылыми-

техникалық ынтымақтастықты дамыту, бірлескен кәсіпорындар құру, ортақ институттар мен даму дәліздерін ұйымдастыру арқылы тауарлар мен қызметтердің ортақ нарығы. ЕАЭО мен ОБОР арасындағы байланыс халықаралық құқық нормаларына, ұлттық егемендіктерді құрметтеуге, ортақ мүдделерге және өзара тиімді ынтымақтастыққа негізделген».

Екінші. Өңірлік экономикалық интеграцияның халықаралық ұйымы ретінде ЕАЭО әлеуетін дамыту, бапта көзделген. Одақ туралы шарттың 1. Барлық елдеріміздің Одақты ілгерілету тәсілдерінің бірлігін және ЕАЭО-ның сыртқы платформалардағы үйлестірілген жұмысын қамтамасыз етудің принципті маңызы бар. Осыған байланысты, біртұтас құқықтық кеңістік құру арқылы БЭП идеясын іске асыру мақсатында ЕАЭО мемлекеттері мен үшінші елдер арасындағы екіжақты келісімдер туралы хабарламаны енгізу, сондай-ақ ЕАЭО-ның құқықтық базасын үйлестіру Одақ елдерін қамтитын басқа да бірлестіктер (мысалы, ТМД, ШЫҰ және т.б.). Комиссия қазірдің өзінде бұл бағытта бірқатар шараларды қолға алды. 2021 жылдың сәуірінде ЕАЭО заңнамасы мен ТМД-ның құқықтық базасы өзара әрекеттесу бойынша жұмыс тобы құрылды. 2021 жылғы 17 қыркүйекте Душанбеде ЕЭК пен ШЫҰ Хатшылығы арасындағы өзара түсіністік туралы меморандумға қол қойылды. Ал Беларусь Республикасының Президенті А.Г.Лукашенконың бастамасымен 2021 жылғы 14 және 15 қазанда Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңес пен ТМД Мемлекет басшылары кеңесінің отырыстары бірінен соң бірі өтті.

Үшінші. Одақ елдері компанияларының сыртқы нарықтарға бірлесіп шығуына қолдау көрсету және сол арқылы Одақтың әлемдегі рөлін нығайту үшін барлық күш-жігерді салу қажет. Әзірге ЕАЭО-ның сыртқы саудасының үлесі әлемнің 2%-ға жуығын ғана құрайды, ал ЕАЭО Өзбекстан үшін №1 сауда серіктесі болып табылады, Түркия, Финляндия, Украина, Литва елдерінің сыртқы саудасында алғашқы үштікте. , Сербия, Эстония, Әзірбайжан, Моңғолия, Грузия, Молдова. Бұл ретте, мысалы, ЕО әлемнің 74 елі үшін №1 сауда серіктесі, Қытай 66, АҚШ 31 сауда серіктесі болып табылады.

ЕЭК алаңында экспортты қолдау шараларын әзірлеу бойынша жұмыс ұйымдастырылды. «Экспортты дамыту жөніндегі бірлескен шаралар туралы» Еуразиялық үкіметаралық кеңестің 2020 жылғы 9 қазандағы № 21 қаулысы қабылданды, оның орындалуы экспортты, оның ішінде қаржылық және емес экспортты қолдау бойынша бірлескен шараларды қолдану мүмкіндігін зерделеуді көздейді. -қаржылық құралдар, оның ішінде ЕАДБ тарту арқылы. Экспортқа қаржылық қолдау көрсету бөлігінде мүше мемлекеттердің даму институттарының күш-жігерін біріктіру және ЕАДБ негізінде интеграциялық әсері бар мәмілелер мен жобаларды қолдаудың несиелеу механизмін қалыптастыру ұсынылды (2012 жылғы 1 қаңтардан бастап 2012 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстан Республикасы компанияларының қатысуымен жобалар ЕАЭО шеңберіндегі экспорт-импорт операцияларын қоса алғанда, екі немесе одан да көп мүше мемлекеттер); ЕАЭО мүше мемлекеттердің ұлттық валюталарымен есеп айырысулар; интеграциялық әсері бар мәмілелер

мен жобаларды іске асыру үшін барынша қолайлы бәсекелестік жағдайлар жасау. Электрондық коммерцияны дамытудың нормативтік құқықтық базасы қалыптасуда. 2021 жылғы тамызда өткен Еуразиялық үкіметаралық кеңестің отырысында Еуразиялық қайта сақтандыру компаниясын құру туралы шешім де қабылданды. ЕАЭО-ның ортақ экспорттық саясатына деген көзқарастарды қалыптастырудың алдағы қадамдары жан-жақты ойластырылған және батыл болуы керек деп есептейміз.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.А. Пять лет независимости. – Алматы: «Қазақстан» 1996. – С. 112-123.
2. Назарбаев Н.А. На пороге XXI века. – Алматы: «Өнер», 1996. – С.
3. Сәбден. О. XXI ғасырға қандай экономикамен кіреміз. – Алматы: «Қазақстан», 1997. – 166 б.
4. Назарбаев Н.Ә. «Central Asia Monitor» газетіне берген сұхбаты 2006 жыл, 26 қазан.
5. Мансуров Т.А. Бизнес в ЕврАзЭС в условиях Таможенного союза и Единого экономического пространства // Литер, 2011, 26 сентября.